

### **Björna stationssamhälle**

Jämfört med de närliggande byarna Björna och Gide, vars historia kan följas tillbaka till i slutet på medeltiden, är stationssamhällets historia relativt kort, då tiden för dess tillblivelse är intimt förknippad med byggandet av norra stambanan åren 1890–1891. Dessförinnan bestod området mellan Lillån och Gideälven av grov barrskog ända ner till Gidenäset.

Järnvägsbygget blev således den direkta anledningen till att mindre bebyggelse kom igång vid järnvägen, bl. a. uppfördes nuvarande stationshuset jämte magasin och övriga stationsbyggnader. Samtidigt



*Flygfoto över Björna stationssamhälle med kyrkbyn i bakgrunden.*

hade på västra sidan om järnvägen i närheten av den nuvarande nedre bolagsgården uppförts en liten timmergård om ett rum och kök, vilken tjänstgjorde som utspisningslokal (marketenteri) för rallarna. Denna gård flyttades sedermera till en tomt mitt för nuvarande konsumfastigheten, och där inhystes någon gång efter 1905 samhällets första telefonstation med ett par abonnenter. På 1890-talet uppförde även inspektör Berggren och Gideå & Husums AB (nuvarande Mo och Domsjö AB) de s. k. bolagsgårdarna för tjänstemännen.

En förhärjande skogsbrand sommaren 1891 drog fram och ödelade hela området mellan Björna kyrka och Gidenäset. Stationshuset lyckades brandmanskapet rädda, men övriga järnvägsbyggnader brann upp. Likaså räddades förvaltarbostaden och några mindre

byggnader, bl. a. det tidigare nämnda marketenteriet. Efter branden och in på första årtiondet av 1900-talet såg det eldhärjade området bedrövligt ut. År 1900 uppförde Anders Gustav Lundberg och hans söner en liten gård, som enligt den 90-årige sonen Sven Lundberg var det första huset öster om järnvägen. Eljest var det endast ris och stubbar, och Lundbergs kunde från sitt fönster se Gide by. Kolning pågick av den eldhärjade skogen både i norra och södra delen av nuvarande samhälle, och på hembygdstomten kan man ännu beskåda resterna av den tjärdal, som brändes 1901.

I början på seklet tog byggnadsverksamheten fart. År 1903 uppfördes de fastigheter, där distriktssköterskan och frisören nu har sina lokaler. Här fick samhället sin första affär av större betydelse med handlanden John Meyerhöffer först som föreståndare och sedan som egen affärsman. Andra äldre byggnader uppförda i seklets början var handlanden Johan Berglunds fastighet. Den är nu riven och ersatt av ålderdomshemmet. Konsums fastighet uppfördes åren 1906–1907 av handlanden och gästgivaren Johan Edlund och över-togs sedan av köpmannen Johan Norberg, som startade Björna Industrier. Björna Handelsförenings fastighet, nuvarande Sandlunds affär, tillhör liksom den gamla gästgivargården, nuvarande Hedmans Pensionat, och barnmorskan Hilma Anderssons fastighet denna äldre byggnadsepok.

De senaste två årtiondena har byggnadsverksamheten varit mycket livlig, varvid tre villaområden tillkommit, ett väster om järnvägen och ett på vardera sidan om genomfartslederna öster om järnvägen.

Till samhällets utveckling i början på 1900-talet bidrog väsentligt, att landsvägen Björna by–Björna station–Gide bröts omkring 1898 med bro över Gide älv 1903. Därjämte byggdes landsvägen till Örn-sköldsvik 1907.

Samhället blev skolort 1958, då Centralskolan togs i bruk. Tillbyggnader utfördes åren 1962 och 1971 och simhall byggdes 1970. Skolan betjänar ett stort upptagningsområde.

Några industrier, som haft betydelse för samhället, kan nämnas. Dit hör AB M. Dahlbergs Verkstäder, vilka sedan en del år tillbaka är tillverkare av större transportfordon. Firmans grundare var fabrikkör Magnus Dahlberg. Han etablerade sig 1910 som smed i samhället, varefter firman ombildades till aktiebolag 1920. Åren 1934–1952 bedrev Mo och Domsjö AB en betydande trähustillverkning med upp till 70 anställda. Tyvärr eldhärjades fabriken och därmed upphörde tillverkningen. I nuläget är arbetstillfällena få i samhället. Många arbetare pendlar därför mellan samhället och industrierna i Husum, Alfredshem och Gullänget.

Under de drygt 90 år samhället existerat har utvecklingen varit

skiftande, alltifrån 1890-talet, då prästens kor i kyrkbyn betade på Gidenäset, 1920- och 1930-talen, då inbyggarna i samhället hade hästar och ett 20-tal kor, fram till ett modernt samhälle av i dag med tidstypiska aktiviteter, där bl. a. den 50-åriga idrottsföreningen är aktiv.

Poststationen i Björna firade 1974 sin 100-åriga tillvaro. Fram till början av 1890-talet kan den ej ha varit förlagd till Björna stations-samhälle, då detta dessförinnan var en vildmark.

I sockenstämmoprotokoll, bl. a. ett från den 2 december 1866, står det: »Till att bära sockenväskan (posten) en gång i veckan på sträckan Mo-Björna för 1867 utsågs torparen Erik Nordin i Björna för 29 riksdaler riksmünt.» Tänk att gå denna långa sträcka 52 dagar för detta ringa belopp! Det troliga var att posten avlämnades på pastorsexpeditionen eller hos någon kyrkvärd eller nämndeman i kyrkbyn, ty den största postkunden var prästen, som hade tidningar och som jämte sockenskrivaren korresponderade för församlingens och socknens räkning. Eljest var nog postkunderna få.